Nog weinig consequent diversiteitsbeleid, tenzij last van ziekten en plagen

Tonen beheerders structureel hun diversiteitsambitie, of geldt nog vooral ‘Boompje pech, ontwerpertje weg’?

Volgens een enquête van het vakblad Boomzorg, die door iets meer dan 60 respondenten werd ingevuld, wordt er in veel gemeenten al bewust gekeken naar afwisselend plantmateriaal in lanen, straten en de rest van de openbare ruimte, maar waarschijnlijk gebeurt dit vaak nog ad hoc. Wat zijn de ervaringen van beheerders?

Auteur: Santi Raats

7 min. leestijd

Codi Duyster, gemeente Arnhem: 'Landschapsarchitecten blijven hangen in het 'Land van mooi'.

Codi Duyster, groenbeheerder gemeente Arnhem, is van mening dat de omloop van bomen, in combinatie met bestaande boomstructuurplannen binnen de gemeente, obstakels vormen voor een beheerder die meer afwisseling wil in zijn of haar straat- en laanbeplanting: 'Ik doe onder meer de laanvervangingen in Arnhem. Van veel diversiteit is hier nog geen sprake. Dit heeft twee oorzaken. Ten eerste kiest men binnen het groenplan in Arnhem ervoor om, pas als 60 procent van de laan is uitgevallen, te kijken of de laan vervangen kan worden. Een structurele laan probeer je als beheerder voor honderd jaar aan te leggen. Laten we zeggen dat hij tachtig jaar meegaat. Na twintig jaar vallen om allerlei redenen bomen weg. Dit blijft tot minstens zestig jaar na aanplant zo doorgaan. Dit zijn ongeveer drie perioden voor verschillende beheerders die lang bij een gemeente werkzaam zijn als beheerder. Zo'n beheerder heeft dus niet veel kansen en mogelijkheden om daadwerkelijk diversiteit toe te passen in een laan, laat staan dat het toegestaan wordt. Bewoners zijn gelukkig mondiger geworden, maar remmen daarbij zonder het zelf in te zien nieuwe en goede gemeentelijke initiatieven.'

Over de groene kennis van tekenaars is Duyster nog lang niet tevreden: 'Echte kennis van bomen en de bijbehorende groeiplaats is ver te zoeken bij landschapsarchitecten en stadsontwerpers. Men blijft hangen in het 'Land van mooi', maar onderbouwing is niet aanwezig en in veel gevallen levert de keuze binnen enkele jaren reeds problemen voor de nieuwe aanplant. We kennen het spreekwoord 'boompje groot, plantertje dood'. Ik wou het volgende gezegde introduceren: 'boompje pech, ontwerpertje reeds weg'."

Volgens Duyster is sortimentskennis bij lange na niet alleen maar weggelegd voor 'gestudeerden': 'Sortimentskennis is voor iedereen goed beschikbaar of vindbaar. Zo is er het uitgevoerde gebruikswaarde-onderzoek straatbomen. Vijftien jaar onderzoek, waar vind je dat nog in deze tijd? Een nieuwe gedurfde laanbeplanting met diversiteit zou bijvoorbeeld kunnen zijn: *Celtis australis* ofwel de Europese netelboom/zwepenboom) met *Ostrya carpinifolia*, Europese hopbeuk. Beide mooie bomen voor een structurerende laan in de stad. Beide geen problemen met ziekten, althans niet op dit moment. Verder zijn deze bomen makkelijk in onderhoud. Zeker wanneer de groeiplaats normaal is, zullen beide bomen als diversiteit in de laan hoge ogen gaan scoren.'

Codi Duyster: **'Door de lange omloop van bomen hebben beheerders niet veel mogelijkheden om laandiversiteit toe te passen'**

René Priem, 'zeven soorten nemen een derde van ons bomenbestand in. Dit maakt ons kwetsbaar voor ziektes, zoals momenteel de essentaksterfte.'

René Priem van de gemeente Leidschendam-Voorburg past grotere diversiteit toe uit noodzaak: het bomenbestand wordt geteisterd door met name essentaksterfte. 'De gemeente Leidschendam-Voorburg streeft naar een grote diversiteit in het bomen bestand wat we hebben binnen de gemeente. In totaal hebben we momenteel zo'n 34.000 bomen staan, onderverdeeld in 634 verschillende soorten. Deze soorten zijn echter niet evenredig over de 34.000 bomen verdeeld. Het zwaartepunt ligt bij *Alnus glutinosa* (circa 2500 stuks), *Betula pendula* (circa 1500 stuks), *Fraxinus excelsior* (circa 1850 stuks), *Platanus hispanica* (circa 850 stuks), *Quercus robur* (circa 1500 stuks), *Salix alba* (1000 stuks) en de *Tilia platyphyllos* (1400 stuks). Gezamenlijk vormen deze zeven soorten ongeveer een derde van ons bomenbestand. Dit maakt het gemeentelijke bomenbestand kwetsbaar bij ziektes, zoals momenteel de essentaksterfte. Daarom proberen we bij het vervangen van bomen zoveel mogelijk variëteit aan te brengen. Dit kan zijn bij het vervangen van hele bomenrijen, omdat de bomen slecht zijn, vanwege een rioolvervanging, binnen projecten, of bij de inboet die jaarlijks uitgevoerd wordt. Als nieuwe straatbomen hebben we recentelijk *Sycoparrotia semicidua, Fraxinus*

ornus en *Liquidambar styraciflua* 'Slender Silouette' gebruikt. Binnenkort komen *Acer monspessulanum*, *Carpinus japonica, Sorbus incisa* en *Styrax japonica* daar nog bij. Ook proberen we binnen het iepen- en populierenbestand meer variatie aan te brengen. Hoewel populieren soms een slecht naam hebben, zijn ze op locaties waar ze ruimte kunnen krijgen, zeer goed bruikbaar. Bij de iepen gebruiken we de nieuwe resistente soorten, zoals *Ulmus* 'New Horizon', 'Rebona', 'Triumph' en 'Frontier'. Ook de *Ulmus laevis* wordt weer geplant op plekken waar hij de ruimte heeft.
In de parken in onze gemeente proberen we soms

René Priem:

'Alhoewel populieren soms een slecht naam hebben, zijn ze op locaties waar ruimte is zeer goed bruikbaar'

iets aparts neer te zetten, zoals *Zanthoxylum*, *Ziziphus* of een van de vele eikensoorten die beschikbaar zijn. Omdat de gemeente Leidschendam-Voorburg door zijn ligging dichtbij de kust en een hoge grondwaterstand niet heel geschikt is voor coniferen, gebruiken we deze vooral op de drie begraafplaatsen die wij beheren. Zo hebben we hier onlangs nog een *Cunninghamia lanceolata* toegepast. Binnenkort gaan we voor deze begraafplaatsen een beheerplan opstellen, waarbij we ze ook een functie willen geven als arboretum en wandelpark.'

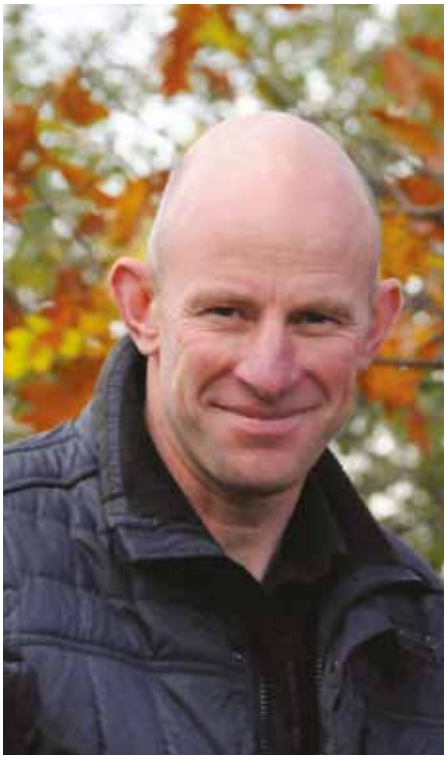

'Ontwerpers zijn vaak minder bezig met soortspecifieke mogelijkheden of beperkingen en zoeken (korte termijn) kroonbeelden.'

Henry Kuppen onderschrijft de uitspraak van Codi Duyster dat er praktische beperkingen voor de beheerder zijn als hij diverser wil gaan aanplanten. 'Dit heeft deels met ontwerpers te maken en deels met bewoners, die vaak in de uniformiteitgedachte blijven hangen. Maar laten we vooral niet vergeten de hand in eigen boezem te steken. De gemiddelde beheerder loopt ook nog niet over van enthousiasme als we willen variëren in families, geslachten, soorten, leeftijden en plantritmes. Van de andere kant is de beperking inderdaad in soortenkennis gelegen en zijn de resultaten van het gebruikswaardeonderzoek laanbomen waardevol. Ontwerpers zijn vaak minder bezig met soortspecifieke mogelijkheden of beperkingen, maar zoeken vaak binnen (korte termijn) kroonbeelden. Op dit moment is het actueel om transparante kronen te eisen, waardoor *Gleditsia* overgewaardeerd dreigt te raken. Zit men op de traditionele soortenlijn, dan wordt het al snel *Tilia tomentosa*, want daarvan wordt inmiddels algemeen aangenomen dat hij geen luis zou krijgen. Meer soortendiversiteit betekent dus niet één keer een overweging maken met betrekking tot de meest geschikte soort, maar voor iedere toegevoegde soort weer opnieuw een overweging. De mix tussen *Celtis australis* en *Ostrya carpinifolia* is dan ook een fraai voorbeeld van een soortendiversiteit mix binnen hetzelfde kroonbeeld, waaraan je ook nog *Carpinus betulus* zou kunnen toevoegen.'
Kuppen raadt aan om, waar mogelijk, divers aan te planten met geschikte specifieke soorten zodra er gaten vallen in een laan. Hij beseft wel: 'Daar moet je als beheerder lef voor hebben.'
Toch hoeven keuzen niet 'gek' te zijn. 'Meer schaduwminnende soorten als beuk en linde kunnen in een laan al eerder toegepast worden om gaten te vullen zoals eik.'

Henry Kuppen:

'De gemiddelde beheerder loopt ook nog niet over van enthousiasme over variatie'

Kuppen ontdekt meerdere voordelen en mogelijkheden aan het divers aanplanten van lanen en straten: 'Ook moeten we een gat in een laan kunnen accepteren. Dat is al een stuk makkelijker te verteren als de bomen aritmisch zijn geplant. Bomenbeheer mag wel wat flexibeler worden. Bijvoorbeeld door niet honderd jaar te willen wachten tot alles weg gezaagd wordt en dan met een schone lei te beginnen, maar door die bomen die misschien wel honderdvijftig jaar oud kunnen worden te koesteren en een plek geven in de nieuwe inrichting. Zeker vanuit diversiteitgedachte is het streven om ook in leeftijd te variëren. De Middachter Allée en de provinciale weg in Dieren met zijn honderden beuken op traditionele plantafstand die een koepel vormen zijn fantastisch en moeten we daar zeker houden. Maar laten we alsjeblieft ophouden dergelijke beplantingen te willen naast ieder lullig karrespoor en in iedere woonstraat in Nederland. Hier geldt: minder is meer!'

Martin Tijdgat: 'Om te leren over diversiteit kun je je bijvoorbeeld aansluiten bij de Nederlandse Dendrologische Vereniging (NDV)'

Martin Tijdgat van de gemeente Wijdemeren is van mening dat een groot deel van het gebrek aan diversiteitsaanplant in de openbare ruimte gelegen is in het gebrek aan sortimentskennis bij betrokkenen. Hij pleit voor beter groenonderwijs op het gebied van sortiment en op meer kennisuitwisseling met kwekers. 'Nu is er vrijwel geen enkel contact tussen het (hogere) groenonderwijs en boomkwekerijen. Ontwerpers, werkvoorbereiders en groenbeheerders in opleiding hebben geen idee wat er op een boomkwekerij gebeurt en wat voor nieuw en beter sortiment daar nu aanwezig is. Nog afgezien van het fenomeen dat de ondergrondse eisen voor de 'juiste boom op juiste plaats' bij de meeste ontwerpers, werkvoorbereiders en (groen)beheerders niet goed bekend zijn. Ik heb daar wel over gesproken met docenten van de opleidingen van Wageningen, Velp en Den Bosch. Die nemen hun studenten niet mee de kwekerijen op, terwijl ik weet dat goede boomkwekers daar wel voor in zijn. Zelf bezoek ik al jaren minstens twee kwekerijen per jaar.
Daar leer ik van en ik gebruik die bezoeken ook om nieuwe bomen en struiken met de kweker te bespreken en te zien waar ik ze kan gebruiken. Ik bestel nieuwe bomen om ze zelf in mijn gemeente te testen. Ik heb een aantal malen stagiairs van verschillende groene opleidingen begeleid. Vast onderdeel van mijn programma is dat ik ze meeneem naar een goede boomkwekerij voor een veldbezoek. We lopen dan over de kweekvelden om het sortiment aan bomen en struiken met de kweker te bespreken. In alle gevallen was het voor deze stagiairs de eerste keer dat ze bij een boomkweker kwamen! Ze hadden geen idee wat een boomkweker doet, hoe een laanboom wordt gekweekt, hoe je de kwaliteit van gekweekte bomen kunt beoordelen, hoe je bomen en struiken inkoopt en hoe die kwekers bezig zijn met een beter en nieuw sortiment voor de toekomst. Maar bij de grote boomkwekerijen is het ook geen gewoonte meer om groepen studenten uit het tweede of derde jaar van hun opleiding uit te nodigen om ze met het werk en de mogelijkheden van het nieuwe sortiment bekend te maken. Die investering in de toekomst moet je als kweker wel bereid zijn te doen. Desnoods spreek je met bijvoorbeeld tien grote boomkwekers verspreid over het land af dat je dat collectief organiseert, samen met de groene opleidingen.'

Martin Tijdgat:

'Om te leren over diversiteit kun je je bijvoorbeeld aansluiten bij de Nederlandse Dendrologische Vereniging (NDV)'

'Veel ontwerpers, werkvoorbereiders, inkopers en beheerders zijn niet eens bekend met het nieuwe sortiment in de gebruikswaardetesten, bijvoorbeeld van www.straatbomen.nl. En boomkwekerijen zijn daar in hun catalogussen niet helder genoeg over. Nog steeds worden bomen, die in hun jeugd (smal) opgaand zijn, maar later sterk uitzakken en heel breed worden, aanbevolen voor smalle straten en kleine tuinen. Dat is in mijn ogen valse voorlichting. Wees als kweker ook duidelijk; wat kun je beter niet meer gebruiken omdat er een beter alternatief voor is en welke boom of struik is dat dan? Mensen uit de vakwereld die wel meer in bomen geïnteresseerd zijn, zouden zich moeten aansluiten bij bijvoorbeeld de Nederlandse Dendrologische Vereniging (NDV). Ze kunnen dan een gevarieerd sortiment bomen, struiken en vaste planten bezoeken en met elkaar bespreken, ook op kwekerijen. Op de laatste bijeenkomst van de NDV is een takkentest met Amerikaanse bomen en struiken gedaan. Ik zat er samen met een andere gemeentelijke boombeheerder en sortimentsliefhebber. Bij deze test scoorden wij nog geen 50 procent goed. Ook ik leer dus nog steeds dagelijks en dat is hard nodig!'

Be social
Scan of ga naar:
www.boomzorg.nl/artikel.asp?id=19-5353